Alin Ozinian: Türkiye, Azerbaycan – Ermenistan çatışmasının neresinde

Posted on 02/08/2020

Milli Güvenlik Kurulu'nun Türkiye'nin dış siyasi söylemleri ile oldukça uyum gösteren kararları geçen hafta açıklandı. Dış siyasette sert karar verilmesi planlanan ülke listesinin başında Ermenistan, ardından Libya ve Suriye geldi. MGK toplantısında, Azerbaycan-Ermenistan sınırında 12 Temmuz'da başlayan çatışmaların ilk günü aratmayan bir sertlikle ve tarafgirlik ile "Ermenistan'ın mütecaviz tutumunu sonlandırması ve işgal altında tuttuğu Azerbaycan topraklarını terk etmesi gerektiği, Türk milletinin, kardeş Azerbaycan'ın haklı davasında alacağı her türlü karara sahip çıkacağı hatırlatılmış, Azerbaycan topraklarındaki gayrimeşru işgalini yıllardır sürdüren Ermenistan'ın barışı bozan ve uluslararası hukuku hiçe sayan saldırganlığı şiddetle kınanmıştır" denildi.

Türkiye ilk günden bu yana çok yakın siyasi ve ekonomik bağları olan Azerbaycan'ın yanında yer aldı. Erdoğan ile Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev arasındaki yakın ilişkinin yanı sıra "Tek millet iki devlet" şeklinde ifade edilen birliktelik, mecliste HDP dışındaki partilerin katılımıyla Azerbaycan'a destek bildirisinin kabul edilmesine vesile oldu.

Erdoğan'ın yanı sıra Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Dışişleri Bakanı Mevlut Çavuşoğlu da ve bir çok bürokrat Azerbaycan'a "sonuna kadar destek" mesajları yollarken, bir yandan da Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı F-16 savaş uçakları ile Türkiye-Ermenistan sınırında gözdağı verildi.

24 Temmuz'da başlayan Rusya-Ermenistan ortak bölgesel askeri hava savunma sistemi tatbikatı ve vurgulanan "SİHA'lara karşı yeni mücadele yöntemlerinin incelenmesi" haberinin ardından sular durulmaya başladı. Kremlin'in insiyatifi ile Rusya ve Türkiye

liderlerinin ve dışişleri bakanlarının da yaptıkları telefon görüşmelerinin bu sürece etkisi yadsınamaz.

Türkiye çatışmaların sonlandırılması için iki tarafa itidal ve gerekirse arabuluculuk telkini yapmaktan çok, olası bir savaşa hazırlık mesajları vermeye devam ederken, Ermenistan ve Ermeni Diasporası "Azerbaycan'ın olası saldırılarına karşı önlem almaya devam edeceklerini" belirtiyor. Uluslararası kamu oyu ise itidal çağrısında bulunuyor.

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreter Sözcüsü Stephane Dujarric, son verdiği brifinginde, Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan gerginliği derin endişeyle takip ettiklerini belirtti. Azerbaycan ve Ermenistan'a itidal çağrısı yapan Dujarric, "İki ülke arasında büyük bir çatışma, felaket olur." dedi.

Papa Francis ise, BM Genel Sekreteri'nin küresel ateşkes çağrısına ve bu kapsamda her iki halkın da iyiliği uğruna uluslararası camianın katılımıyla oluşturuşacak diyalog ile ihtilafın barışçıl bir çözümünün bulunacağını ümit ettiğini dile getirdi.

Tüm bunlar yaşanırken, Rusya Federasyonu'nun başkenti Moskova'da yaşayan Azerbaycanlılar örgütlenip, gruplar halinde Ermenilere ait işyeri ve evlere saldırılar gerçekleştirdikleri haberleri gelmekte. Olaylarla ilgili görüntüler Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Basın Sözcüsü Eynula Fatulayev'in sosyal hesaplarından da yayınlandı. Nefret körükleyen eylemlerin paylaşımın Azerbaycan iktidarı tarafından desteklenmesi tepkilere nedene oldu.

Son günlerde Azerbaycan- Ermenistan sınırında durum sakin seyretse de ağır silahların kullanılmadığı ateşkes ihlalleri yaşanıyor. Bölge uzmanları ise Türkiye'deki milliyetçi damarı okşayan "savaş yanlısı" açıklamaları ne kadar da içeriye dönük siyasi söylemler olarak değerlendirse de, yabancı uzmanlar Türkiye'nin söylemlerini analiz etmeye ve olası savaş senaryolarını görmeye çalışıyor.

Rus siyaset bilimci Sergei Markedonov'un, Ermenistan-Azerbaycan sınırındaki tırmanışı konusunda Rusya ve Türkiye'nin olaya farklı yaklaşımlarını ele aldığı makalesi Carnegie Center'ın web sitesinde yayınlandı. Markedonov'un üzerinde durduğu en önemli nokta Türkiye'nin çatışmaya taraf olmasının getirebileceği sorunlar.

Markedenov'a göre Türkiye'nin arabulucu MINSK grubu üyesi olarak açıkça Azerbaycan tarafında olması ve savaşı körüklemesi Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki sorunun müzakere masasından tamamen kalkmasına ve cepheye taşınmasına neden olabilir.

Markedonov'a göre, Rusya'nın çatışmanın tarafları arasında fark gözetip birinden yana olması, hem taraflar hem de Rusya'nın bölgedeki varlığı için tehlikeli. "Karabağ, Rusya ve Batı'nın küresel yüzleşmelerinin ötesinde işbirliği yaptığı tek platform "Karabağ Müzakere Masası". Bu platformu risk ve tehlikelere açık bir rekabet alanına dönüştürmek akıllıca değil" diyen uzman, makalesinde Rusya'nın Azerbaycan ve Ermenistan ile olan ilişkilerini de detaylandırıyor.

"Ermenistan'nın Gümrü şehrinde büyük bir askeri üssü olan Rusya, Ermenistan sınırlarını da koruyor. Ermenistan, Kollektif Güvenlik Antlaşması ve Avrasya Ekonomik Birliği üyesi. Rusya'nın Ermenistan ile özel bir ilişkisi var, fakat Azerbaycan, entegrasyon projelerine katılmaktan kaçınmakla birlikte, Gürcistan gibi, Rusya karşıtı bir ülke değil." diyen Markedonov 2016'daki 4 günlük silahlı çatışmada Rusya'nın arabulucu olarak olayı yatıştırdığı gibi, bu kez da amacının Azerbaycan ve Ermenistan'ı müzakere masasına oturtmak olduğunu söylüyor.

Markedonov'un makalesinin hemen ardından gelen Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov'un sözleri da bu bakış açısını doğrular nitelikte. Lavrov ve mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu, Güney Kafkasya'daki tırmanan gerilimi ele aldıkları telefon konuşmasında, Rusya'nın dengeli bir yaklaşımla taraflar arasında gerilimin tırmandırılmasının önlenmesine vurgu yapıldı.

Birkaç gün sonra Kremlin'in insiyatifi ile Putin ve Erdoğan telefon görüşmesi sırasında konuyu tekrar ele aldılar, Dağlık Karabağ ihtilafının siyasi ve diplomatik normalleşmesinin temelinde uluslararası hukukun ve Ermenistan ile Azerbaycan halklarının menfaatlerinin olması gerektiğini de dile getirdiler.

Lavrov, 22 Temmuz'da Azerbaycan'ın Moskova Büyükelçisi Polad Bülbüloğlu ve Ermenistan'ın Moskova Büyükelçisi Vardan Toganyan ile iş kahvaltısında bir araya gelmişti. Görüşme sırasında, Kafkasya bölgesinde güvenliğin sağlanması, Azerbaycan-Ermenistan sınırındaki durumun istikrara kavuşturulması konuşulmuştu. Lavron bunun ardından Moskova'daki Ermeniler Birliği başkanı Ara Abrahamyan ile görüşmüş, "Rusya'nın konu ile ilgili gerekli her şeyi yapacağını" söylemişti.

Rusya'nın tarafları müzakere masasına döndürme arzusu aklıselim olsa da başarılı olup olmayacağı konusunda tereddütler var. Çalışmalarına East Anglia üniversitesinde sürdüren, bölge uzman Tigran Grigoryan'a göre Azerbaycanlı yetkililerin Ermenistan'ı nükleer bir soykırımla tehdit ettiği ve binlerce insanın Bakü'de savaş talep etmek için yollara çıkıp "Ermenilere Ölüm" sloganları attıkları bir dönemde, sorunu çözebilecek gerçekçi müzakereler mümkün değil. Grigoryan'a göre savaşın tırmanmaması için Ermenistan'ın sınırdan gelen saldırıları püskürtmesi önemli.

Araştırmacı Grigoryan'ın altını çizdiği nükleer tehdidin yankıları devam ediyor. Azerbaycan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Vagif Dargahlı'nın geçen hafta yaptığı açıklamada "Ermeni tarafı, ordumuzun son model füze sistemlerinin Metsamor nükleer enerji tesisine isabetli bir saldırı yapabileceğini ve bunun Ermenistan için büyük bir trajedi olacağını unutmamalıdır." demişti.

Nükleer Karşıtı Platform (NKP), Azerbaycan'ın Metsamor Nükleer Santralı'nı hedef almakla tehdit etmesini bir basın açıklaması ile kınadı ve risklere dikkat çekti.

NKP, santralin Türkiye'ye sadece 16 kilometre uzaklıkta olduğu hatırlatılarak, Türkiye AKP hükümetine, Azerbaycan'ın Metsamor Nükleer Santrali'ne yönelik yapılacak bir saldırının Türkiye ve bu bölge açısından doğuracağı ağır sonuçların hatırlatılmasına ilişkin göreve çağrısında bulunuldu.

Ayrıca, Azerbaycan hükümetinin nükleer santrala yönelik tehditleri karşısında, Dünya Atom Enerjisi Kurumu'nun ve Birleşmiş Milletler'in acilen önleyici tedbirler almasını talep edildi.

WashingtonPost'un kıdemli köşe yazarlarından David Ignatius ise, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki son çatışmaların ABD ve Rusya'nın barışı tesis etmek için üzerinde birlikte çalışabilecekleri nadir bir fırsat olarak görüyor. İgnatius, dün yayınlanan makalesinde Dışişleri Bakanı Pompeo'nun, Minsk Grubu liderliği aracılığıyla ve muhtemelen Rus işbirliğiyle, müzakere çağrısında bulunduğunu hatırlatarak Rus bakan Peskov ve Pompeo'nun konu hakkındaki söylemlerindeki paralelliğe dikkat çekiyor.

"Bu denklemdeki joker Türkiye. Erdoğan, Müslüman dünyasında lider rolünü üstlenerek Suriye, Irak ve Libya'daki müdahalelerle Türk askeri gücünü doğrudan yansıtıyor. Neo-Osmanlı stratejisi, Bizans Hıristiyanlığının bir kalıntısı olan Ayasofya müzesini bir camiye çevirdikten sonra, Türkiye'nin Ermenistan'a karşı cephe almasına şahit olduk.

Erdoğan buna paralel olarak Yunanistan'ı öfkelendirerek Ege Denizi'nde Türk petrol sondaj haklarını da agresif bir şekilde savundu." diyen gazeteci ABD'nin de Rusya ile birlikte müzakere masası için çalışmaya devam etmesini savunuyor.

Alman Politika ve Bilim Vakfı (SWP) bünyesindeki Uygulamalı Türkiye Araştırmaları Merkezi (CATS) uzmanlarından Dr. Daria Isachenko DW'ye verdiği mülakatta, Ankara ile Moskova arasındaki işbirliğinin sürmesini beklediğini söylüyor. Rusya ile Türkiye'nin "pragmatik ilişkilere" sahip olduğunu vurgulayan Isachenko, "Birbirlerine güvendikleri, sevdikleri ya da dost oldukları için değil. Gerçekten birbirlerinin ihtiyaçlarını anladıkları için pek çok ihtilafa

rağmen işbirliği yapıyorlar" görüşünü dile getiriyor.

Türkiye-Rusya ilişkileri uzmanı Isachenko, iki ülke arasında yaşanan gerilimlerin, ihtilaf bölgelerinde askeri bir çatışmaya yol açabileceği endişelerini gerçekçi görmüyor. Isachenko "Kanımca, Suriye bağlamında yakaladıkları işbirliğini ne Ermenistan-Azerbaycan ihtilafı ne de Libya nedeniyle riske atmayacaklar" diyor.

BBC Rusya'da yer alan Pavel Aksenov'un analizine göre, 2016'ya kadar hızla ve büyük bir yoğunlukla silahlanan Azerbaycan, ordudaki yeni silahların sayısı ve niteliği açısından Ermenistan'dan belirgin bir şekilde önde idi. Fakat 2016'da 4 gün süren "Nisan Savaşının" ardından Erivan'ın silah harcamalarına karşı tutumunu değiştirdi. Her şeyden önce, satın alma hacmi artırıldı. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'ne (SIPRI) göre, Ermenistan'ın 2014'ten 2019'a kadar olan askeri ithalat hacmi 2009'dan 2014'e göre üç buçuk katından daha fazla oldu.

Ermenistan Savunma bakanlığı bu yorumu destekleyecek açıklamalar yapmak ile birlikte daha önemli bir noktayı da vurguluyor. Ermenistan'ın silahlanma konusunda Azerbaycan kadar maddi yatırım yapmadığı açıklanırken, Azerbaycan'ın silahlanmasının daha çok saldırmak için kullanılan uçak, tank ve füze alanlarında olduğu, Ermenistan'ın ise maliyeti daha düşük olan uçak-savar, tank-savar, füze-savar gibi silahları tercih ettiği belirtiliyor.

Diaspora'nın en güçlü Ermeni lobi faaliyeti gösteren kurumlarından Amerikan Ermeni Asamblesi (AAA), ABD Devlet Başkanı'na, Azerbaycan'ın Ermenistan'a saldırdığını dikkate alarak bu ülkeye karşı politikasını değiştirme çağrısını yapan bir mektup iletti.

AAA "12 Temmuz'da Türkiye'nin yoğun desteği ve teşviğiyle Azerbaycan tarafından Ermenistan'a karşı başlatılan saldırı, yönetimin politikasının değişmesi gerektiğinin bir belirtisi olmalı" ifadelerini kullandı. AAA çatışmanın bu aşamasında en çok konuşulan konuya izleme mekanizmalarına da değindi.

“2016 yılında yaşanan dört günlük Nisan Savaşı’ndan sonra taraflar, sınır hattında ateşkesin korunmasının sağlanması hedefiyle izleme ve araştırma mekanizmaları uygulamalıydı” denilen mektupta, ABD’nin, askeri alanında Azerbaycan’a verilen desteğin, bu ülke tarafından yapılan ateşkesin ihlali göz önünde bulundurularak kesilmesi istendi. AAA, ABD yönetimini aynı zamanda Türkiye’ye de net bir mesaj iletmeye çağırdı.

Türkiye’nin Ermenistan konusunda tavrı sertleşse de, Rusya’nın arabuluculuk adı altında Türkiye’yi bölgeden uzak tutmaya çalışıcağı ve askeri tatbikatlar ile gözdağı vereceği aşikar. Diğer taraftan ABD’deki ve Fransa’daki Ermeni Diasporası’nın da gündeminde bu konu var. Hükümetler üzerine baskı yapan lobilerin şansı Türkiye’nin Ayasofya ve Doğu Akdeniz’deki saldırgan tavrı ile zarar gören repütasyonu sebebi ile güçleniyor.

Kaynak: ahvalnews.com

Alin Ozinian